

Koning Willem II der Nederlanden 1792-1849 (III)

De prins wordt eindelijk koning

Uit 'Het dagboek van een Tilburger' van L.D. Lelie en J.B. de Beer weten we dat Willem op 19 augustus 1831 zijn hoofdkwartier in Tilburg vestigde. De rest van zijn leven zou hij aan deze stad verknocht blijven. De Tilburgse archivaris Ronald Peeters heeft de relatie van Willem en zijn stad in 1987 in een boek vastgelegd. Zo schrijft hij dat de prins, net hersteld van een zware verkoudheid, in 1835 tijdens een reis van Den Haag naar Tilburg per open rijtuig een ernstige borstvliesontsteking opliep.

Door Hans Renders en Jace van de Ven

Zijn gezondheid was al jaren een onderwerp van gesprek, zo blijkt uit de brieven van Willems schoonmoeder Maria Fjodorovna. Alleen Willem zelf negeerde die. Veel zorgzamer was hij voor zijn lievelingsstad. Hij liet zich tot beschermheer van de handboogschutterij benoemen, steunde de harmonie, de gilden en zorgde er zelfs voor dat zijn vader 25.000 gulden schonk voor de bouw van de Goirkese kerk.

Anna kon haar mans liefde voor Tilburg niet delen en bleef meestal in Den Haag. Zij vond het ongewoon dat haar man grappen maakte met de bedienden en zelfs een sigaar of sigaret met hen rookte. Willem had in zijn Tilburgse woning slechts twee vertrekken voor zichzelf ingericht. 'In zijn slaapkamer stond een brits waarop hij sliep, er hing een scheerspiegeltje ter zijnen gebruike tegen de wand. De stoelen waren oud, bloeses bedekten hare jammerlijke naaktheid'.

Kippen

Willem was een dieren- en plantenvriend. Maar dat hij zelf ook kippen hield, blijkt uit een bewaard gebleven rekening van aannemer Adriaan Goyarts, die Ronald Peeters in zijn boekje afdruckt. 'De knecht aan de heijning en aan de kiepekooi gewerkt ¼ dag: 22½ (stuivers)'. De prins stimuleerde verder de Tilburgse economie door er voor te zorgen dat een Koninklijk Besluit werd genomen, waarin stond dat voor legerkleding uitsluitend inlandse manufacturen gebruikt mochten worden.

Ook kocht hij zeven boerenhofsteden met grond en een schaapskooi waar 'overschoone' Spaanse rammen werden 'veredeld' met Nederlandse. Te midden van dit pastorale bezit kocht Willem een tuinhuis met 'pleziertuin' waar hij eens verrukt uitriep: „Hier adem ik vrij en voel ik mij gelukkig.”

Op de plaats van de vernoemde schaapskooi van Willem II staat tegenwoordig de brouwerij van het trappistenklooster van Tilburg, de enige plaats in Nederland waar echt abdijbier wordt gebrouwen: Koningshoeven dubbel en tripel. Willem zou het prachtig gevonden hebben.

De kunstschilders Henriëtte en Augustus Knip vereeuwigden in 1835 Willems schaapskooi in de hoop een uitkering van de koning te ontvangen voor hun vader, Josephus Knip, ook een kunstschilder die zo goed als blind geworden was. Dat lukte en Knip was niet de enige. Heel wat schilders boden met dat oogmerk hun werk aan de kunstminnende koning aan. Meestal met succes.

Naast die aankopen van eigentijdse schilders had Willem een collectie van 192 oude meesters, die hij, zoals na zijn dood bleek, voor een persoonlijke lening van een miljoen gulden op 23 augustus 1848 in onderpand had gegeven aan Tsaar Nicolaas, de opvolger van Alexander, in Rusland. Niemand wist daar iets van.

Kazerne

De koning had dan ook altijd geld nodig. Op 7 mei 1842 bij voorbeeld legde hij de eerste steen

Willem II wordt 200

Zondag 6 december is het 200 jaar geleden dat Willem Frederik George Lodewijk van Oranje Nassau geboren werd. Deze latere koning Willem II woonde langere tijd in Tilburg. Reden voor het Nieuwsblad om het doen en laten van deze koning in een reeks van vier artikelen nader te belichten. Deze derde aflevering behandelt grosso modo de periode 1831-1841.

De 200-ste geboortedag van Willem II wordt in Tilburg herdacht met een receptie op het stadhuis en met de uitvoering van het spektakel 'Volksopera Willem II'. Dat stuk muziektheater dat werd geschreven door Jace van de Ven (tekst) en Lauran van der Sanden (muziek), wordt in een regie van Eddie Vaes opgevoerd in Noorderligt aan de Veldhovenring van donderdag 17 tot en met woensdag 23 december.

voor de Tilburgse cavaleriekazerne, die hij met 50.000 gulden uit eigen zak betaalde en die - zoals de meeste gebouwen die hij aanbesteedde -

• Anna Paulowna in de Zomerstraat tijdens de intocht van Willem II als koningin Tilburg, schilderij van Jan van Dijk.

Illustraties: Gemeente-archief Tilburg

naar zijn eigen architecturale inzichten gebouwd werd.

Romanticus als hij was stond hem meestal de neogotische bouwtrant van de Engelse kastelen voor ogen, zoals toen hij het ontwerp bedacht voor een Tilburgse paleis. Eerder had hij om zijn schilderijencollectie te herbergen de Gotische Zaal tussen het Kneuterdijkpaleis en het Noordeinde in Den Haag op zijn persoonlijke aanwijzingen laten bouwen; het plafond zakte vrijwel onmiddellijk in.

Dat was in 1842. In 1847 legde hij met behulp van een nog steeds in het stadsarchief bewaard houten kalkbakje en een zilveren troffel de eerste steen van ZIJN Tilburgse paleis dat er tot op de dag van vandaag nog steeds staat en niet is ingestort. Het Tilburgse werkvolk werd bij die gelegenheid drie dagen lang getraakteerd in een herberg.

Goyarts maakte vorderingen. Eerst een kippenren en nu een paleis. Vlak voordat zijn nieuwe Tilburgse onderkomen klaar was, overleed Willem. Het zou hem deugd hebben gedaan te weten dat nog geen twintig jaar later Vincent van Gogh in zijn paleis naar school ging.

Koning

Willem was al bijna 48 jaar, toen hij in 1840 eindelijk koning werd. En dat werd tijd ook. Zijn Van Bastenachtige populariteit van Waterloo was in 25 jaar tijd druppelsgewijze weggeëbd. De kroonprins werd dan ook zo ongeduldig dat hij diverse acties ontplooidde om zijn vader weg te werken. Hij financierde pamfletten tegen zijn Willem I en steunde journalisten om tegen het regeringsbeleid te ageren, vaak dezelfde journalisten die later tegen ZIJN beleid protesteerden.

Was een koning in zijn tijd echter wel zo te benijden? Willem nam een land over, waarvan een achtste deel van de bevolking in de bedeling zat. Een paar jaar later zou dat deel tot een kwart stijgen. Er braken hongeroproeven uit toen twee jaar achtereenvolgende oogsten mislukten door een aardappelziekte. En dat terwijl de nieuwe koning, toen hij nog kroonprins was, zo vaak luidop had verkondigd dat hij de maatschappij zo zou inrichten dat geen mens nog gedwongen zou zijn om

brood en kleren te vragen aan een ander.

Maar Willem was nou eenmaal een slecht econoom. Een romantisch politicus, die nog altijd op de Belgische troon hoopte en daarom in het geheim allerlei Belgische kranten financierde. En hoe de zaken ook liepen, hij bleef tot irritatie of bewondering van zijn onderdanen elk jaar bij de opening van de eerste zitting der Staten Generaal met veel ridderlijk eerbetoon te paard naar de vergaderzaal rijden.

Edelmoedig

Willems ridderlijkheid had ook wel degelijk inhoud. Zo klom hij, toen hij nog maar nauwelijks koning was, op de nok van een brandend gebouw om iemand te redden. En uit kwitanties die in het Koninklijk Huisarchief bewaard worden, blijkt dat Willem duizenden burgers van een toelage voorzag. Voor een deel gebeurde dat echter uit chantagegevoeligheid of uit pure naïeviteit.

Maar zijn belangrijkste wapenfeit tijdens zijn koningschap was toch wel de herziening van de grondwet. In 1841 maakte hij zich er nog met een kwinkslag vanaf, toen een kamerlid hem over grondwetsherziening sprak. 'Dan zou ik de leden een kroontje opzetten'.

Toen zijn ministers tijdens de kabinetsraad in 1845 er weer over begonnen, reageerde hij zenuwachtig en driftig. Een jaar later werd het ontwerp afgekapt wegens hartkloppingen van de vorst, maar twee jaar later werkte hij er loyaal aan mee.

Deze parlementaire noviteit heeft hij misschien toegestaan uit angst voor de galgen, die her en der in Europa voor conservatieve koningen werden geprepareerd en waarvoor de Franse koning Louis Philippe op 27 februari 1848 al gevlucht was. Misschien omdat hij het jaar daarvoor zo met zijn hart gesukkeld had en voelde dat hij snel zou sterven?

Of leidend aan apathie, onder invloed van de dood van zijn lievelingszoon Alexander die kort tevoren gestorven was en waardoor hij een tijdlang zeer depressief was? Of wilde hij zijn oudste zoon Willem, in wie een wel zeer autoritair tsarenbloed vloeide, enigzins aan banden leggen?

Wat zeker ook invloed op hem heeft gehad, zijn de brieven die zijn hoogst liberale dochter Sophie, Groothertogin van Saksen Weimar, hem stuurde. (wordt vervolgd) □

• Het schilderij dat broer en zus Knip in 1835 maakten van Willems Schaapskooi, aan de horizon links de toren van de Heikese kerk.